

14^e zondag door het jaar / 7 juli 2024

Exegetische notities eerste lezing

Ezechiël 2,2-5

De eerste lezing is onderdeel van het lange roepingsverhaal aan het begin van het boek Ezechiël. Een roepingsverhaal bestaat gewoonlijk uit twee delen: een visioen waarin de profeet JHWH ziet, bijvoorbeeld gezeten op zijn troon¹, en een opdracht waarin de profeet gezonden wordt tot zijn volk.² Typisch voor Ezechiël is de barokke stijl met veel herhalingen en stereotype wendingen. Ezechiël wordt gestuurd naar zijn eigen volk, *de kinderen van Israël*. We horen weinig veelbelovends over dat volk. Het verzet zich tegen JHWH. Het Hebreeuwse werkwoord wordt in profane taal gebruikt zowel voor het vrijwillig verbreken van een verdrag als voor de ongehoorzaamheid van kinderen aan hun ouders. Ezechiël krijgt te maken met opstandige en ongehoorzame mensen. Die weerspanning was er al vanaf het ontstaan van het volk. Een profeet wordt blijkbaar niet geëerd en geaccepteerd door zijn eigen mensen. Ezechiël heeft a priori een ondankbare missie, maar hij voelt zich sterk omdat hij een stellige overtuiging heeft: *zo spreekt God de Heer*. Deze dubbele godsnaam is karakteristiek voor Ezechiël. In het oosten was het de gewoonte dat een ambassadeur met een dergelijke mededeling begon: 'zo spreekt mijn Heer, de koning van NN.' Veelzeggend is hier dat de inhoud van wat JHWH zegt ontbreekt.³ Blijkbaar wil Ezechiël door dit absolute gebruik van de bodeformule de nadruk leggen op de goddelijke autoriteit die hij heeft als *nabi*, profeet, dat wil zeggen 'spreekbuis'. Van alle profeten past alleen Ezechiël deze titel op zichzelf toe. Oorspronkelijk werd *nabi* gebruikt voor degenen die in extase het woord van de godheid verkondigden.

Exegetische notities antwoordpsalm

Psalm 123,1-2^a.2^{bcd}.3-4

De antwoordpsalm is de volledige tekst van psalm 123. De vijftien psalmen 120-134 hebben de titel *sjir hama'alot* gekregen. Deze naam wordt op verschillende manieren vertaald: traplieders, bedevaartlieders, pelgrimslieiders. Een joodse uitleg van het Eerste Testament zegt dat er vijftien treden waren die in de tempel van de voorhof van de vrouwen naar die van de mannen leidden, waarop de levieten psalmen zongen. Hieruit trok men de onbewezen conclusie dat er op elke trede een psalm ten gehore werd gebracht. Een andere - misschien nogal gekunstelde - verklaring wijst op een bijzondere stijl. Soms wordt het einde van een zin gebruikt als begin van een nieuwe. In psalm 123 horen we dit bij *bekommert - ontferm* en *hoon - spot*. Ook worden allerlei woorden en uitdrukkingen op opvallende manier herhaald, wat een 'trapsgewijze' ontwikkeling van een gedachte zou betekenen.

De psalm is een kort gebed van een vrome om hulp voor Israël in nood. Hij (*ik*) en de zijnen (*wij*) worden veracht. Het oog is vol verwachting op God gericht. De psalm spreekt over zowel meester als meesteres, een vrij zeldzame titel die in het Hebreeuws meestal betrekking heeft op

¹ Ezechiël 1,1-28.

² Ezechiël 2,1 - 3,27.

³ Die boodschap volgt wel in bijvoorbeeld Ezechiël 6,2; 12,2; 14,4; 17,3 en 20,3.

een vrouw aan een koninklijk hof. Is dit een latente verwijzing naar de trap treden die in de tempel de vrouwen met de mannen verbonden? De *hand* van meesters en meesteressen duidt op macht. Die hand kan tuchtigen, maar kan ook goede dingen geven: *bekommernis*. Het *ontferm U toch* is hier het 'kyrieleis'. Israël heeft altijd veel smaad en hoon moeten verdragen. De psalmist beklagt zich hierover.

Exegetische notities tweede lezing

2 Korintiërs 12,7-10

De tweede brief van Paulus aan de gemeente in Korinte kun je lezen als zijn meest persoonlijke nagelaten brief. Nergens spreekt hij zo uitvoerig over zichzelf als hier. De concrete aanleiding voor het schrijven weten we niet, maar in de gemeente zijn volgens Paulus in elk geval schijn-apostelen binnengedrongen. In emotionele taal roept hij de gemeenteleden op zijn zijde te kiezen. Hij schrijft de brief, zo lijkt het wel, met tegenzin om – zoals we in de tweede lezing horen – niet verwaand over te komen op zijn lezers. Hij verwijst op een sterk apocalyptisch gekleurde wijze naar *buitengewone openbaringen*, zonder die concreet te benoemen. Over de eerste zin van de lezing is veel geschreven, maar ook dat heeft weinig concreets opgeleverd. *Er is een doren in mijn vlees gestoken*. De passieve zinsbouw wijst op God als de veroorzaker van de pijn. En waar staat de doren symbool voor? Het Griekse woord dat alleen hier in het Tweede Testament voorkomt slaat op een aangepunte stok, paal of boom die bijvoorbeeld voor een hekwerk wordt gebruikt of om een dier te ‘prikkelen’ harder te gaan lopen. Het kan ook slaan op een stekel of de punt van een vishaak. Welke betekenis dan ook: Paulus ervaart blijkbaar een zeer pijnlijk ongemak dat hem hindert in zijn zendingswerk. Maar dan noemt Paulus niet God maar de Satan die hem door middel van een *bode* laat *afranselen*. Mogen we hier denken aan een verwijzing naar het boek Job, waar God de satan de vrije hand laat om Job te treffen? Het Griekse werkwoord dat Paulus hier schrijft komt in het Tweede Testament slechts vijf keer voor. Matteüs en Marcus gebruiken het in het passieverhaal bij de bespottung van Jezus.⁴ ‘Oorvijgen geven’, ‘mishandelen’, ‘geselen’, zijn andere mogelijke vertalingen. Is deze pijn lichamelijke of geestelijke en hoe gaat Paulus ermee om? Spreekt hij hier omfloerst over ‘vleselijke’ bekoringen, over een mentale depressie, gaat het om een lichamelijke kwaal? Hij beseft dat hij uiteindelijk niet op eigen kracht heil bewerkt en uitdeelt, maar dat alleen Christus dat doet. Zoals Christus in Getsemane tot drie keer toe tot God bad, zo bidt Paulus op zijn beurt drie keer tot Christus. Zijn gebed lijkt op een verzuchting. Het antwoord van Christus zou je kunnen lezen als een standje. Is het Christus zelf die een symbolische oorveeg uitdeelt? ‘Wat heb je te klagen, Paulus, met alle kracht van Christus die in je woont?’

Exegetische notities Evangelie

Marcus 6,1-6

De evangeliëlezing begint met een beknopte situatieschets. Jezus ging *vandaar* weg naar zijn *vaderstad*. We vallen midden in de scène. Kennen we de context niet dan krijgen *vandaar* en *vaderstad* een ruim betekenisveld, goed passend binnen de voltrekking van de liturgie. Wat we

⁴ Matteüs 26,67 en Marcus 14,65.

krijgen te horen kan overal plaatsvinden. Geplaatst binnen de context volgt de lezing op de opwekking van de dochter van Jäirus. *Vandaar* is dus diens huis. Maar welke stad is nu Jezus' vaderstad? De plaats Nazaret wordt door Marcus slechts eenmaal genoemd. *In die tijd kwam ook Jezus daarheen, vanuit Nazaret, dat in Galilea ligt, en liet zich door Johannes dopen in de Jordaan.*⁵ Daarna is Nazaret volkomen uit beeld en wordt de eerstvolgende genoemde stad Kafarnaüm.⁶ Hoewel wij Jezus kennen als 'Jezus van Nazaret', moeten we hem misschien in het Evangelie van Marcus wel 'Jezus van Kafarnaüm' noemen.

Als in een spraakwerval vertelt Marcus verder. Let maar eens op het veelvuldig gebruik van het voegwoord 'en'.

En zijn leerlingen gingen met Hem mee. Hetgeen volgt gaat ook deel uitmaken van hun beleving. Waar het gezelschap in de *vaderstad* verblijft vermeldt Marcus niet, maar als de sabbat is aangebroken begint Jezus te onderrichten in de synagoge. Marcus blijft summier in zijn beschrijving. Zijn Jezus' leerlingen meegegaan naar de synagoge? Behoren zij tot de *talrijke toehoorders* die verbaasd staan? Waarover zij zijn verbaasd? Over de inhoud van het onderricht krijgen we in het geheel niets te horen. De verbazing uit zich in een reeks doordenderende vragen. Waar heeft Hij dat vandaan en wat is dat voor een wijsheid die Hem geschonken is en wat zijn dat voor wonderen die zijn handen verrichten? Is dat niet de timmerman, de zoon van Maria en de broeder van Jakobus en Jozef en Judas en Simon en wonen zijn zusters niet hier bij ons? *En zij namen er aanstoot aan*, vervolgt Marcus dan. Waaraan? Eerst verbazing, dan vragen en vervolgens aanstoot. Waarom? Misgunt men Jezus zijn *geschonken* wijsheid? Wat is er mis met wonderen? Is Jezus' wijsheid niet te rijmen met zijn beroep van timmerman? Vermoedt men een relatie tussen Jezus en God, die men als blasfemisch ziet? Marcus geeft geen antwoord op de vragen van de toehoorders. Jezus ook niet. Ook onze vragen worden niet beantwoord. Wat resteert is de opmerking van Jezus die ingekort als gezegde ook de Nederlandse taal is binnengekomen: *Een profeet wordt niet geëerd in zijn eigen stad.* Het niet geëerd worden is nog heftiger, want het betreft zelfs de verwanten van een profeet en zijn eigen kring, letterlijk uit het Grieks 'zijn huis'. Behoorden zij ook tot de toehoorders in de synagoge?

En dan betreft Marcus de oneer die Jezus te beurt valt op Jezus zelf. *Hij kon geen enkel wonder doen.* Dat lijkt merkwaardig, want men was toch juist verbaasd over Jezus' wonderen. De reden blijkt te liggen in de verbazing die als een boemerang op Jezus zelf terugslaat. *Hij stond verwonderd over hun ongeloof.* Wonderen en geloof hebben alles met elkaar te maken. Dat is in zijn *vaderstad* niet te vinden. Maar Jezus liet zich hierdoor niet ontmoedigen en *ging rond door de dorpen in omtrek waar Hij onderricht gaf.* Marcus wil vermoedelijk niet generaliseren en laat zich ook niet ontmoedigen getuige het kleine zinnetje over het klein aantal zieken die Jezus daar genas en de handen oplegde. Het geeft een sprankje hoop.

Focus

Ongelofelijk

Ezechiël is een voorbeeld van een profeet die niet geëerd werd. Zo is het Jezus ook vergaan in zijn vaderstad. Ook Paulus stuit op problemen die mogelijk met ongeloof te maken hebben.

⁵ Marcus 1,9.

⁶ Marcus 1,21; zie ook 2,1 en 9,33.

Maar het ongeloofelijke uithoudingsvermogen van deze drie doorzetters is juist een teken van geloof.